

MuseumEdu 2

Μουσεία και Εκπαίδευση - Προφορική Ιστορία

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Το **MuseumEdu 2**, *Μουσεία και Εκπαίδευση - Προφορική Ιστορία*, είναι το δεύτερο τεύχος του ηλεκτρονικού, ανοικτής πρόσβασης και με κριτές διεθνούς περιοδικού **MuseumEdu**, που εκδόθηκε από το Εργαστήριο Μουσειακής Έρευνας και Εκπαίδευσης του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας το Φθινόπωρο του 2015.

Περιλαμβάνει κυρίως κείμενα στην αγγλική που πρωτοεμφανίσθηκαν -μεταφρασμένα στην ελληνική- ως κεφάλαια του συλλογικού τόμου *Η Προφορική Ιστορία στα Μουσεία και στην Εκπαίδευση*, που εκδόθηκε από τις εκδόσεις νήσος την Άνοιξη του 2015, υπό την αιγίδα της Ένωσης Προφορικής Ιστορίας.¹ Η έκδοση των κειμένων αυτών στην πρωτότυπη γλώσσα τους, την αγγλική, στο δεύτερο τεύχος του περιοδικού **MuseumEdu**, με σύμφωνη γνώμη των συγγραφέων και του έλληνα εκδότη, βασίσθηκε στην αντίληψη ότι τα άρθρα αυτά ως σύνολο συζητούν σημαντικά ζητήματα που αφορούν την αξιοποίηση της προφορικής ιστορίας σε μουσεία και στην εκπαίδευση και αξίζουν να είναι προσβάσιμα από ένα ευρύτερο διεθνές κοινό, που δεν γνωρίζει την ελληνική.

Καθώς το περιοδικό **MuseumEdu** απευθύνεται στο ελληνικό και το διεθνές κοινό, τα τεύχη του περιλαμβάνουν άρθρα γραμμένα στην ελληνική ή την αγγλική, συνοδευόμενα από αγγλική ή ελληνική περίληψη, αντίστοιχα, και ειδική εισαγωγή για κάθε τεύχος στις 2 γλώσσες.

Το σκεπτικό

Το τεύχος **MuseumEdu 2**, *Μουσεία και Εκπαίδευση - Προφορική Ιστορία*, σχεδιάσθηκε θεωρώντας την προφορική ιστορία ως έναν ιδιαίτερα ενεργό τομέα που διευκολύνει τη γόνιμη συνεργασία μεταξύ διαφορετικών επιστημών (ιστορία, κοινωνιολογία, ανθρωπολογία, ψυχολογία, εκπαίδευση, μουσειολογία κλπ.) και μεταξύ αντίστοιχων πρακτικών εφαρμογών, ο οποίος καθιστά εφικτή την αναγνώριση και προώθηση της κοινωνικής πολυμορφίας με την ανάδειξη διαφορετικών φωνών και οδηγεί σε μία πιο ρεαλιστική και δημοκρατική προσέγγιση του παρελθόντος και του παρόντος, υποστηρίζοντας έτσι τον εξανθρωπισμό της ιστορίας και των αντιλήψεών μας για αυτήν.

Βασικός στόχος του σχεδιασμού αυτού του τεύχους ήταν να συζητήσουμε σύγχρονες θεωρητικές τάσεις και ερευνητικά ερωτήματα, καθώς και πρακτικά ζητήματα που συνδέονται με την αξιοποίηση της προφορικής ιστορίας στα μουσεία και στην

εκπαίδευση. Ειδικότερα, το τεύχος αυτό αποσκοπεί να αναδειχθούν οι δυνατότητες αλλά και οι περιορισμοί - ακόμα και οι κίνδυνοι - της χρήσης της προφορικής ιστορίας και να επισημανθεί το στοιχείο ότι επιτυχής αξιοποίηση της προφορικής ιστορίας μπορεί να απορρέει μόνον από βαθιά κατανόηση των ιστορικών, κοινωνικών, πολιτικών, επικοινωνιακών, εκπαιδευτικών και αναπαραστατικών διαστάσεών της.

Η δομή

Το τεύχος *MuseumEdu 2*, περιλαμβάνει 9 άρθρα. Παρά τον διαφορετικό προσανατολισμό τους -τα πρώτα επικεντρώνονται κυρίως στην αξιοποίηση της προφορικής ιστορίας στα μουσεία και τα επόμενα στην αξιοποίησή της στην εκπαίδευση- όλα επικοινωνούν μεταξύ τους, καθώς, ως σύνολο, αναλύουν ζητήματα που αφορούν την προφορική ιστορία από διαφορετικές - αλλά συνομιλούσες μεταξύ τους - οπτικές. Ειδικότερα, το τεύχος αυτός περιλαμβάνει τα ακόλουθα άρθρα:

ΑΝΔΡΟΜΑΧΗ ΓΚΑΖΗ & ΕΙΡΗΝΗ ΝΑΚΟΥ

Oral history in museums and education: Where do we stand today?

Η προφορική ιστορία στα μουσεία και στην εκπαίδευση: Πού βρισκόμαστε σήμερα;

Η Γκαζή και η Νάκου παρέχουν μία επισκόπηση της αξιοποίησης της προφορικής ιστορίας σε μουσεία από το 1950 έως σήμερα, και συζητούν βασικά ζητήματα που αφορούν την προφορική ιστορία στην εκπαίδευση - τόσο στις τυπικές μορφές της (π.χ. σε σχολεία και πανεπιστήμια) όσο και σε άτυπες μορφές (όπως στα μουσεία). Χρησιμοποιώντας παραδείγματα από το διεθνές περιβάλλον, αναλύουν πώς τα μουσεία σταδιακά απομακρύνθηκαν από παραδοσιακές προσεγγίσεις της προφορικής ιστορίας, που τη θεωρούσαν ως ένα απλό συμπληρωματικό στοιχείο των μουσειακών εκθέσεων, προς σύγχρονους τρόπους αξιοποίησής της, που αποσκοπούν στην ενεργή συμμετοχή και εμπλοκή των κοινωνικών ομάδων και των ατόμων που συγκροτούν το κοινό τους, και που αξιοποιούν τη σύγχρονη ψηφιακή τεχνολογία για να παρέχουν έντονες συναισθηματικές εμπειρίες. Οι συγγραφείς υποστηρίζουν ότι η αξιοποίηση της προφορικής ιστορίας στην εκπαίδευση -όπως και στα μουσεία- μπορεί δύναμει να συμβάλλει στην σταδιακή αποδόμηση συμβατικών ιστορικών, κοινωνικών, πολιτισμικών και πολιτικών προκαταλήψεων που ακόμα επιβιώνουν σε πολλές κοινωνίες, ειδικότερα στην περιοχή των παραδοσιακών προσεγγίσεων της (ιστορικής) εκπαίδευσης και των ιστορικών αναπαραστάσεων.

SAM SMITH

Representing diversity through oral history at the Museum of Croydon

Παρουσιάζοντας την ποικιλομορφία μέσω της προφορικής ιστορίας στο Μουσείο του Croydon

Με βάση τη μακρόχρονη εμπειρία του Μουσείου του Croydon όσον αφορά την αναπαράσταση της ποικιλίας των διαφορετικών ατόμων και ομάδων που ζουν στον Δήμο του Croydon στο Λονδίνο, το άρθρο αυτό του Smith παρουσιάζει και σχολιάζει τα

αποτελέσματα πρόσφατης έρευνας (2013) που εκπόνησε το Μουσείο με σκοπό να ελέγξει κατά πόσον η παρουσίαση της κοινωνικής ποικιλομορφίας του Δήμου στις εκθέσεις αντιστοιχεί στην πραγματική ποικιλομορφία των κατοίκων του Δήμου, αλλά και των επισκεπτών του Μουσείου. Παράλληλα αναφέρει τον σχετικό προβληματισμό που αναπτύχθηκε στο πλαίσιο αυτής της έρευνας ως προς τους περιορισμούς της στατιστικής μεθόδου για αναλύσεις δεδομένων που αποσκοπούν κυρίως σε μια ισορροπημένη μουσειακή παρουσίαση όλων των κοινωνικών ομάδων που ζουν και δρουν στο Croydon, και επισημαίνει τη σημασία ποιοτικών ερευνητικών μεθόδων για τη διαμόρφωση μίας, κατά το δυνατόν, αντιπροσωπευτικής παρουσίασης των αντίστοιχων προφορικών ιστοριών.

AMY BARTOW-MELIA & MAGDALENA MIERI

Enlivening history through personal stories at the National Museum of American History

Ζωντανεύοντας την ιστορία μέσα από προσωπικές ιστορίες στο Εθνικό Μουσείο Αμερικανικής Ιστορίας

Η Bartow-Melia και η Mieri ισχυρίζονται ότι από τη δεκαετία του 1970, καθώς η οπτικοακουστική τεχνολογία αναπτύχθηκε περισσότερο και έγινε ευρέως προσιτή, η πρακτική συλλογής προφορικών ιστοριών έχει καταστεί κοινή πρακτική των μουσείων ανά τον κόσμο. Επιπλέον, το περιβάλλον που δημιουργήθηκε από το κίνημα της Νέας Μουσειολογίας έχει προωθήσει τον ρόλο της άμεσης προσωπικής φωνής, ως απαραίτητου εργαλείου για την ερμηνεία δύσκολων και σημαντικών ιστορικών γεγονότων και διαδικασιών. Σε αυτή τη βάση, οι συγγραφείς περιγράφουν την επιλογή του National Museum of American History / Εθνικού Μουσείου Αμερικανικής Ιστορίας του Smithsonian Institution να χρησιμοποιεί προφορικές ιστορίες για να ενισχύει τη συνεργασία με διαφορετικές κοινότητες ανά τις ΗΠΑ και, κυρίως, για να μοιράζεται αυτές τις ιστορίες με ένα ευρύ κοινό. Ως μελέτες περίπτωσης παρουσιάζονται δύο δράσεις του Μουσείου, η Δράση Προφορικής Ιστορίας Bracero και το Δικό μας Αμερικανικό Ταξίδι, που φωτίζουν πώς το Μουσείο αξιοποιεί προφορικές ιστορίες ως αρχειακό και ερευνητικό εργαλείο, αλλά και ως δυνατότητα δημόσιας συμμετοχής και διαλόγου.

LUISE ZARMATI

Echoes from the past: Oral history in the National Museum of Australia

Αντίλαλοι από το παρελθόν: Η προφορική ιστορία στο Εθνικό Μουσείο της Αυστραλίας

Η Zarmati ισχυρίζεται ότι όταν άνοιξε το National Museum of Australia (NMA) / Εθνικό Μουσείο της Αυστραλίας, το 2001, δέχθηκε οξεία κριτική από δεξιούς πολιτικούς, ιστορικούς και δημοσιογράφους για το ότι ήταν υπερβολικά αρνητικό και «πολιτικά ορθό», ειδικά όσον αφορά την απεικόνιση της ιστορίας των ιθαγενών. Στόχος της κριτικής ήταν η εκθεσιακή ενότητα *Αμφισβητούμενα Σύνορα* στην πτέρυγα του

Μουσείου *Οι Πρώτοι Αυστραλοί*, η οποία παρουσίαζε την άποψη ότι οι διαμάχες γύρω από συγκεκριμένα σύνορα οδήγησε σε δολοφονίες ιθαγενών πληθυσμών. Η κριτική εναντίον της έκθεσης υποστήριζε ότι οι προφορικές αφηγήσεις των Αβοριγίνων για τις δολοφονίες ήταν αναξιόπιστες, κατασκευασμένη «μυθολογία» και έτσι το μουσείο παρουσίασε μία ψεύτικη ιστορία. Αντίθετα, οι ιστορικοί που υπεράσπισαν την επιλογή αυτή του ΝΜΑ προσυπέγραψαν τη μεταμοντέρνα μεθοδολογία του Μουσείου και την πολυφωνία των ερμηνευτικών προσεγγίσεών του, οι οποίες αναδείκνυαν δισταύουσες απόψεις σχετικά με τον χειρισμό των Αβοριγίνων. Στο άρθρο αυτό η Zarmati παρουσιάζει πώς το Εθνικό Μουσείο της Αυστραλίας απάντησε στις κριτικές για τη χρήση της προφορικής ιστορίας και πώς αξιοποίησε αυτό το αρνητικό κλίμα με θετικό τρόπο, για να βοηθήσει τους επισκέπτες να εμβαθύνουν τις γνώσεις τους ως προς τη διαμάχη σχετικά με τη μεθόριο της Αυστραλίας, αλλά και να ενημερωθούν για τα προβλήματα που ενέχει η χρήση της προφορικής ιστορίας ως πηγής τεκμηρίωσης στα μουσεία.

MAKITO YURITA

To think of the knowledge in history education: Teaching history through museum exhibitions

Ιστορική γνώση και ιστορική εκπαίδευση: Διδάσκοντας ιστορία μέσω μουσειακών εκθέσεων

Στο άρθρο αυτό, ο Yurita υποστηρίζει ότι οι εκπαιδευτικές δυνατότητες της αξιοποίησης της προφορικής ιστορίας σε μουσεία είναι πολύ σημαντικές όταν δίδεται η δυνατότητα να χρησιμοποιούνται οι προφορικές αφηγήσεις ως ιστορικές πηγές προς ιστορική διερεύνηση. Για την υποστήριξη αυτού του ισχυρισμού, ο Yurita αναφέρεται σε 2 μουσεία στο Πάρκο Ειρήνης της Χιροσίμα στην Ιαπωνία που επεξεργάζονται το θέμα του ακραίου γεγονότος του ατομικού βομβαρδισμού της πόλης στο τέλος του Β' Παγκόσμιου Πολέμου, ωστόσο με διαφορετικές μουσειακές προσεγγίσεις. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζουν τα αποτελέσματα έρευνας κοινού που διεξήχθη στα 2 αυτά μουσεία, τα οποία καταδεικνύουν τις εκπαιδευτικές επιπτώσεις καθεμίας από τις 2 αυτές διαφορετικές μουσειακές προσεγγίσεις του θέματος και, ειδικότερα, τα πλεονεκτήματα της αξιοποίησης της προφορικής ιστορίας ως προς την ανάληψη προσωπικής ευθύνης για την υπόθεση της ειρήνης από την πλευρά του κοινού.

ARTHUR CHAPMAN & CHRIS EDWARDS

The voices of history: Reflections on contemporary school based oral history in England

Φωνές της ιστορίας: Σκέψεις για σύγχρονες μορφές αξιοποίησης της προφορικής ιστορίας σε σχολεία της Αγγλίας

Ο Charman και ο Edwards παρουσιάζουν και σχολιάζουν 3 πρόσφατα προγράμματα προφορικής ιστορίας σε σχολεία της Αγγλίας και υποστηρίζουν ότι η αξιοποίηση της προφορικής ιστορίας στην εκπαίδευση μπορεί να έχει πολλά και σημαντικά θετικά αποτελέσματα ως προς διαφορετικούς κοινωνικούς, διαπολιτισμικούς και άλλους

στόχους. Ωστόσο, επισημαίνουν, παράλληλα, τους κινδύνους που εμπλέκονται στη χρήση της σε προγράμματα ιστορικής εκπαίδευσης, εάν η χρήση αυτή δεν συνδέεται με την καλλιέργεια κριτικής ιστορικής σκέψης και δεξιοτήτων ελέγχου και ερμηνείας των προφορικών αφηγημάτων ως ιστορικών μαρτυριών.

ALAN McCULLY in collaboration with Darren Scott, Donal O'Hagan and Sean Pettis
Oral history and understanding a troubled past
Προφορική ιστορία και κατανόηση ενός προβληματικού παρελθόντος

Ο Alan McCully συζητά την εκπαιδευτική αξιοποίηση της προφορικής ιστορίας για την επεξεργασία ζητημάτων που συνδέονται με τη μακρόχρονη περίοδο σκληρών συγκρούσεων που γνώρισε η Βόρεια Ιρλανδία κατά τον 20ό αιώνα. Αναλύει τις δυνατότητες που παρέχει η προφορική ιστορία για την ιστορική ενημέρωση των νέων γενεών, αλλά και για την άμβλυνση των εντάσεων κατά τη μετασυγκρουσιακή περίοδο κοινωνικής συμφιλίωσης, με βάση την περιγραφή μίας πρόσφατης εκπαιδευτικής εφαρμογής και τη συζήτηση των εκπαιδευτικών αποτελεσμάτων της.

YONGHEE SUH, BRANDON BUTLER & SONIA YAKO
Integrating oral history into a social studies methods course: Lessons learned
Εντάσσοντας την προφορική ιστορία σε μάθημα μεθοδολογίας των κοινωνικών επιστημών: Συμπεράσματα

Η Suh, ο Butler και η Yako συζητούν τα πλεονεκτήματα αλλά και τις δυσκολίες που παρουσιάζει η αξιοποίηση της προφορικής ιστορίας στην τριτοβάθμια εκπαίδευση με βάση σχετικό πρόγραμμα που εφάρμοσαν σε πανεπιστήμιο των ΗΠΑ. Ειδικότερα επισημαίνουν την ανάγκη διάθεσης ικανού χρόνου που να επιτρέπει στους φοιτητές να επεξεργάζονται κριτικά τα προφορικά αφηγήματα που συλλέγουν, να τα διασταυρώνουν με άλλες ιστορικές πηγές και να τα ερμηνεύουν ως ιστορικές μαρτυρίες, έτσι ώστε να προβαίνουν στη σύνθεση του δικού τους ιστορικού λόγου.

NATASSA KARAKATSANI
In search of old memories in the city: The body of the city - Photographs
Αναζητώντας παλιές μνήμες στην πόλη: Το σώμα της πόλης - Φωτογραφίες

Στην ενότητα αυτή παρουσιάζεται μέρος από τη δουλειά της φωτογράφου Νατάσας Καρακατσάνη, με τίτλο «Το σώμα της πόλης». Πρόκειται για ένα φωτογραφικό έργο, που δημιουργήθηκε κατά τη διάρκεια του εκπαιδευτικού ερευνητικού προγράμματος *Χορός και Εκπαίδευση: Σώμα, Μνήμη, Πόλη* (2011-2012), που πραγματοποιήθηκε στον Βόλο με επιστημονική υπεύθυνη την Επίκουρο Καθηγήτρια του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας Μαρία Τσουβαλά. Το φωτογραφικό αυτό έργο προβάλλει την αλληλεπίδραση μεταξύ ανθρώπων και πόλης, θεωρώντας την ως ένα ζωντανό σώμα, ικανό να συγκινεί και να εμπνέει αυτούς που το ψηλαφούν. Οι φωτογραφίες συνοδεύονται από αφηγήσεις φοιτητριών που συμμετείχαν στο Πρόγραμμα αναζητώντας τη χαμένη μνήμη σε ιστορικά μνημεία και κτίρια της πόλης του Βόλου,

καθώς και από ένα μικρό κείμενο της φωτογράφου με το οποίο αναφέρεται στη δική της εμπειρία.

Οι Επιμελήτριες του *MuseumEdu 2*

Ανδρομάχη Γκαζή Ειρήνη Νάκου

¹ Ο συλλογικός τόμος *Η Προφορική Ιστορία στα Μουσεία και στην Εκπαίδευση* σχεδιάστηκε με στόχο να εμπλουτίσει την αντίστοιχη συζήτηση στην Ελλάδα και να ενισχύσει πρακτικές εφαρμογές αξιοποίησης της προφορικής ιστορίας σε μουσεία και σε όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης. Πέραν των κειμένων που παρουσιάζονται στο τεύχος αυτό, περιλαμβάνει τα ακόλουθα κεφάλαια:

- **Γιατί η προφορική ιστορία;**
ΑΝΤΩΝΗΣ ΛΙΑΚΟΣ, Καθηγητής ιστορίας, Πανεπιστήμιο Αθηνών.
- **Μνήμη και ανάμνηση: Μία νέα προσέγγιση των μουσειακών συλλογών.**
ΤΕΤΗ ΧΑΤΖΗΝΙΚΟΛΑΟΥ, Πρόεδρος του Διεθνούς Συμβουλίου Μουσείων-Ελλάδα (ICOM-Greece).
- **Η πόλη θυμάται: Το νέο Μουσείο Πόλης του Βόλου και η συμβολή της προφορικής ιστορίας στη συγκρότησή του.**
ΡΙΚΗ ΒΑΝ ΜΠΟΥΣΧΟΤΕΝ, Καθηγήτρια προφορικής ιστορίας και κοινωνικής ανθρωπολογίας, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας.
- **Βιομηχανικά μουσεία και δημόσια μνήμη: Το Βιομηχανικό Μουσείο Φωταερίου «αφηγείται».**
ΓΙΑΝΝΗΣ ΣΤΟΓΙΑΝΝΙΔΗΣ, Ιστορικός, υποψήφιος διδάκτορας, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας.
- **«Από την πλευρά των επιζώντων». Μουσεία Ολοκαυτώματος και προφορική ιστορία.**
ΕΣΘΗΡ ΣΟΛΟΜΩΝ, Λέκτορας μουσειολογίας, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων.
- **Ακούγοντας την ιστορία, μιλώντας με τη μνήμη: Στιγμιότυπα από ψυχοθεραπείες και αφηγήσεις της παιδικής ηλικίας.**
ΓΡΗΓΟΡΗΣ ΑΜΠΑΤΖΟΓΛΟΥ, Καθηγητής παιδοψυχιατρικής, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης.
- **Η προφορική ιστορία ως ερευνητικό εργαλείο στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση.**
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΜΠΕΛΣΗΣ, Διδάκτωρ ιστορίας, Καθηγητής στο Ζάννειο Πειραματικό Γενικό Λύκειο Πειραιά.
- **Η οπτική της προφορικής ιστορίας στη διδασκαλία της ιστορίας στην Τουρκία.**
GULCIN DILEK, Επίκουρος καθηγήτρια ιστορικής εκπαίδευσης, και DURSUN DILEK, Καθηγητής ιστορικής εκπαίδευσης, Sinop University, Τουρκία.
- **Μουσείο, προφορική ιστορία και διαπολιτισμική αγωγή: Από τον λόγο των λίγων στις φωνές των πολλών και διαφορετικών.**
ΜΑΡΙΑ ΒΛΑΧΑΚΗ, Εκπαιδευτικός, παιδαγωγός και μουσειολόγος, υποψήφια διδάκτωρ, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας.